

Het rode adresboek

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Sofia Lundberg

Het rode adresboek

Vertaald uit het Zweeds door
Marika Otte

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4165 6

© 2017 Sofia Lundberg

Published by agreement with Salomonsson Agency

© 2018 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,

Amsterdam en Marika Otte

Oorspronkelijke titel *Den röda adressboken*

Oorspronkelijke uitgever Forum

Omslagontwerp Bloemendaal & Dekkers

Omslagillustratie © Elisabeth Ansley / Trevillion Images (vrouw),

© iStock (achtergrond en rozen)

Foto auteur © Viktor Fremling

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Doris, de mooiste engel in de hemel.
Jij gaf mij lucht om te ademen en vleugels om mee te vliegen.

En voor Oskar, mijn allergrootste schat.

Het zoutvaatje. Het pillendoosje. Het schaalpje met keelpastilles. De bloeddrukmeter in zijn ovale plastic doos. Het vergrootglas met het rode kanten lint van een kerstgordijn, vastgemaakt met drie dikke knopen. De telefoon met extra grote cijfers. Het rode adresboek van versleten leer, met omgekrulde hoeken waardoor het vergeelde papier aan de binnenkant zichtbaar wordt. Ze schikt haar spulletjes zorgvuldig, midden op de keukentafel. Recht en netjes moet het liggen. Er mogen geen vouwen in het lichtblauwe geperste tafelkleed achterblijven.

Vervolgens een moment van rust als ze naar de straat en het regenachtige grijs kijkt. Mensen die zich voorbij haasten, met of zonder paraplu. De kale bomen. De smurrie van strooigrind op het asfalt, het water dat zich er een weg doorheen zoekt.

Wanneer op een tak een eekhoorn verschijnt, lichten haar ogen op van blijdschap. Ze buigt naar voren, volgt ingespannen de onduidelijke bewegingen van het kleine beestje. De dikke staart gaat heen en weer als het dier lenig van tak naar tak beweegt. Dan springt het op straat en verdwijnt vlug naar nieuwe avonturen.

Het zal wel gauw etenstijd zijn, denkt ze, en ze strijkt over haar buik. Met een trillende hand pakt ze het vergrootglas op en houdt het voor haar gouden horloge. Maar de cijfers zijn toch nog te klein, dus geeft ze het op. Ze vouwt haar handen rustig in haar

schoot en sluit, in afwachting van het bekende geluid van de voordeur, even haar ogen.

‘Doris, zit jij hier te slapen?’

Abrupt wordt ze door een overdreven luide stem uit haar slaap gehaald. Ze voelt een hand op haar schouder, probeert, slaapdronken nog, te glimlachen en te knikken naar de jonge thuishulp die zich naar haar toe buigt.

‘Ik geloof dat ik even weg was.’ De woorden blijven steken en ze schraapt haar keel.

‘Hier, neem een slokje water.’ De thuishulp is er snel bij met een glas en Doris neemt een paar slokjes.

‘Dank je... Sorry, maar hoe heet je ook al weer?’ Het is weer een nieuw meisje. De vorige is ermee gestopt; die ging verder leren.

‘Maar Doris, ik ben het toch? Ulrika. Hoe voel je je vandaag?’ vraagt ze, zonder het antwoord af te wachten.

Dat overigens ook nooit komt.

Doris volgt zwijgend Ulrika’s gehaaste bewegingen in de keuken. Ziet hoe ze de zwarte peper tevoorschijn haalt, en hoe ze het zoutvatje wegzet in de kast. Ze laat een geplooid tafelkleed achter.

‘Geen extra zout, heb ik gezegd, hè?’ zegt Ulrika met het bakje eten in haar hand terwijl ze haar streng aankijkt. Doris knikt zuchtend terwijl Ulrika het plastic folie loshaalt. Een brij van saus, aardappelen, vis en doperwten wordt op een bruin aardewerken bord gekiept. Ulrika zet het eten in de magnetron en draait de knop naar twee minuten. Brommend komt de machine op gang, waarop zich langzaam een vislucht in de woning verspreidt. In afwachting van het eten begint Ulrika tussen Doris’ spulletjes te rommelen: legt kranten en post op een slordige stapel, ruimt de vaatwasser uit.

‘Is het koud buiten?’ Doris kijkt door het raam naar de sombere kledderboel. Ze kan zich niet herinneren wanneer ze voor het laatst buiten geweest is. Het was zomer. Of lente misschien.

‘Ja, brr, het wordt echt winter. De regen leek vandaag wel ijs. Ik

ben blij dat ik de auto heb en niet hoeft te lopen. Ik heb een parkeerplek op straat gevonden, vlak voor de deur. Wat parkeren betreft is het in de buitenwijken, waar ik woon, beter. Hier in de stad is het hopeloos, maar soms heb je geluk.’ Ulrika’s woordenstroom gaat vervolgens over in zacht geneurie. Een popliedje; Doris herkent het van de radio. Ulrika dendert verder. Stoft af in de slaapkamer. Doris hoort haar tekeergaan en hoopt dat ze haar vaas niet omstoot, die met de hand beschilderde waar ze zo zuinig op is.

Als Ulrika terugkomt, heeft ze een jurk over haar arm. Het is de wollen wijnrode jurk, met de pluizige mouwen en het draadje dat loshangt aan de zoom. De laatste keer dat ze hem droeg probeerde Doris het eraf te trekken, maar door de rugpijn kwam ze met geen mogelijkheid verder dan haar knie. Ze steekt haar hand uit in een poging het draadje te pakken, maar grijpt in de lucht als Ulrika haar gehaast de rug toekeert en de jurk over een stoel gooit. Vervolgens komt ze naar haar toe en begint ze Doris’ ochtendjas open te knopen. Voorzichtig haalt ze haar armen uit de mouwen en Doris kermt zachtjes; de pijn in haar rug straalt uit naar haar schouders. De pijn is er altijd, dag en nacht, alsof hij haar eraan wil herinneren dat haar lichaam ouder wordt.

‘Nu moet je gaan staan. Ik til op drie, oké?’ Ulrika slaat een arm om haar heen, helpt haar overeind en trekt de ochtendjas weg. Zo blijft ze staan in het kille daglicht in de keuken, naakt, op haar ondergoed na. Dat moet ook verwisseld worden. Doris bedekt zich met haar arm als haar beha wordt losgemaakt. Haar borsten vallen slap tegen haar maag.

‘Ach jee, arm ding, heb je het zo koud? Kom, dan gaan we naar de badkamer.’

Ulrika pakt haar ene hand en Doris volgt haar met voorzichtige, onzekere stapjes. Ze voelt haar borsten deinen, houdt haar andere hand er strak tegenaan. In de badkamer is het warmer; onder de plavuizen zitten warmtespiralen. Ze schopt haar pantoffels uit en geniet van de warmte onder haar voetzolen.

‘Zo, nu gaan we je jurk aantrekken. Armen omhoog.’

Ze gehoorzaamt, maar haar armen komen niet verder dan haar borst. Ulrika stoeit met de stof en trekt de jurk over haar hoofd. Wanneer ze Doris weer aankijkt lacht ze.

‘Kiekeboe, wat een mooie kleur. Die staat je goed. Wil je ook een beetje lippenstift? En misschien wat rouge op je wangen?’

De make-up staat op een tafeltje naast de wasbak. Ulrika houdt de lippenstift omhoog, maar Doris schudt haar hoofd en wendt zich af.

‘Hoe gaat het met het eten?’ vraagt ze op weg terug naar de keuken.

‘Het eten! O jee! Wat een sufferd ben ik ook, helemaal vergeten. Ik zal het nog een keer opwarmen.’

Ulrika haast zich naar de magnetron, opent het deurtje en gooit het weer dicht, stelt de timer in op één minuut en drukt op ‘start’. Dan schenkt ze bessensap in een glas en zet het bord op tafel. Doris trekt haar neus op als ze de brij ziet, maar door de honger brengt ze toch haar vork naar haar mond.

Ulrika gaat tegenover haar zitten met een mok in haar hand. Die met de handgeschilderde roze rozen. Die Doris zelf nooit gebruikt, uit angst hem te breken.

‘Koffie, dat is toch goud waard, hè?’ zegt Ulrika lachend. ‘Vind je niet?’

Doris knikt en houdt haar blik op de mok gevestigd.

Niet laten vallen.

‘Genoeg gegeten?’ vraagt Ulrika als ze een poosje hebben zitten zwijgen. Doris knikt en Ulrika staat op en zet het bord weg. Ze komt terug met nog een mok dampende koffie. Een donkerblauwe van Höganäs.

‘Alsjeblieft. Even bijkomen, toch?’

Ulrika lacht en gaat weer zitten.

‘Wat een weer, regen, regen en nog eens regen. Het houdt gewoon nooit op.’

Doris wil reageren, maar Ulrika gaat onbekommerd verder: 'Ik vraag me af of ik extra kousen heb meegegeven naar het kinderdagverblijf. Al die kleintjes zullen vandaag wel kletsnat worden. Nou ja, er kan vast wel iets geleend worden. En anders moet ik een chagrijnig kind met blote voeten ophalen. Altijd die zorgen voor de kinderen. Je weet hoe het is, neem ik aan. Hoeveel kinderen heb je?'

Doris schudt haar hoofd.

'O jee, helemaal geen kinderen? Maar arm ding, dan krijg je zeker nooit bezoek? Ben je nooit getrouwd geweest?'

De onbeschaamdheid van de thuishulp verbaast haar. Meestal vragen ze dat soort dingen niet, in elk geval niet zo recht op de vrouw af.

'Maar je hebt toch wel vrienden? Die soms langskomen? Die ziet er in elk geval dik uit.' Ze wijst naar het adresboek op tafel.

Doris geeft geen antwoord. Gluurt naar de foto van Jenny, die in de gang staat maar die de thuishulp nooit opgefallen is. Jenny, die zo ver weg is maar in gedachten toch altijd dichtbij.

'Maar goed,' gaat Ulrika verder, 'ik moet vlug weer door. De volgende keer praten we verder.'

Ulrika zet de koffiemokken in de vaatwasser, ook de handbeschilderde. Vervolgens gaat ze een paar keer met het doekje over het aanrecht, zet de vaatwasser aan, en voor Doris het goed en wel doorheeft staat Ulrika buiten. Door het raam ziet ze hoe ze zich al lopende in haar jas wurmt en in een klein rood autootje met het logo van de gemeente stapt. Met kleine stapjes begeeft Doris zich naar de vaatwasser en stopt het wasprogramma. Ze haalt de handbeschilderde mok eruit, spoelt hem zorgvuldig af en verstoppt hem achter in het keukenkastje, achter de diepe dessertschaaltjes. Vanuit alle hoeken bekijkt ze het geheel. Hij is nu niet te zien. Teverden gaat ze weer aan de keukentafel zitten en strijkt het kleed glad met haar hand. Schikt haar spulletjes zorgvuldig. Pillendoosje, keelpastilles, plastic doos, vergrootglas en telefoon vinden hun

juiste plek weer. Als ze bij het adresboek komt, legt ze haar hand erbovenop. Ze heeft er al lang niet in gekeken. Nu slaat ze het open en ziet de namen op de eerste bladzijde. Ze zijn allemaal doorgestreept. In de kantlijn heeft ze het diverse malen geschreven. Het woord. *Overleden*.

Het rode adresboek

A. Alm, Eric

Er komen in een mensenleven zoveel namen voorbij. Heb je daar weleens bij stilgestaan, Jenny? Al die namen die komen en gaan. Die harten openrijten en tranen veroorzaken. Die geliefden of vijanden worden. Soms blader ik door mijn adresboek. Het is een overzicht van mijn leven geworden. Ik zal jou er het een en ander over schrijven. Zodat jij, de enige die zich mij zal herinneren, je ook mijn leven zult herinneren. Een soort testament. Ik schenk je mijn herinneringen. Ze zijn mijn kostbaarste bezit.

Het was 1928. Het was mijn verjaardag en ik werd tien. Al toen ik het pakje kreeg wist ik dat er iets belangrijks in zat. Ik zag het aan de glinstering in de blik van mijn vader. Zijn donkere ogen, die anders meestal met andere dingen bezig waren, wachtten gespannen mijn reactie af. Het cadeau was verpakt in mooi dun zijdepapier. Met mijn vingertoppen volgde ik de structuur. Het rafijne oppervlak, de vezels die een wirwar van patronen vormden. En dan het lint: een dik rood lint van zijde. Het was het mooiste pakje dat ik ooit had gezien.

‘Openmaken, openmaken!’ Agnes, mijn kleine zusje, leunde enthousiast over de eettafel, beide ellebogen op het tafelkleed, en werd door mijn moeder teruggefloten.

‘Ja, maak het nou open!’ Ook mijn vader leek ongeduldig.

Met mijn duim streek ik langs het lint, waarna ik aan de uiteinden trok en de strik losmaakte. In het pakje zat een adresboek, gebonden in glimmend rood leer dat sterk naar verf rook.

‘Daar ga jij je vrienden in verzamelen,’ zei mijn vader lachend, ‘iedereen die je in je leven tegenkomt. Op alle spannende plaatsen waar je zult komen. Opdat je ze niet vergeet.’

Hij pakte het boekje uit mijn handen en opende het. Onder de A had hij zijn eigen naam al geschreven. *Eric Alm*. Gevolgd door het adres en het telefoonnummer van zijn werkplaats. Het nummer dat pas aangesloten was, en waar hij zo trots op was. Thuis hadden we nog geen telefoon.

Hij was een groot man, mijn vader. Fysiek niet. Absoluut niet. Maar voor zijn ideeën leek thuis nooit genoeg plek te zijn, het was net alsof hij constant naar onbekende plaatsen zweefde, elders in de wereld. Ik had vaak het gevoel dat hij eigenlijk niet bij ons wilde zijn. Hij was niet tevreden met het kleine, met het dagelijks leven. Hij snakte naar kennis en vulde ons huis met boeken. Ik kan me niet herinneren dat hij veel sprak. Zelfs niet met mijn moeder. Hij zat daar gewoon in zijn leunstoel met zijn boeken. Soms kroop ik bij hem op schoot. Hij had daar nooit bezwaar tegen, duwde me alleen maar opzij, zodat ik niet voor de letters en afbeeldingen zat waarin hij geïnteresseerd was. Hij rook zoetig, naar hout, zijn haar was altijd bedekt met een laag slijpstof waardoor het grijs leek. Zijn handen waren ruw en zaten vol kloven. Elke avond smeerde hij ze goed in met vaseline en vervolgens sliep hij met dunne katoenen handschoenen.

Mijn handen. Waarmee ik hem voorzichtig omhelsde. Daar zaten we in ons eigen wereldje. Terwijl de bladzijden omgeslagen werden, ging ik mee op zijn gedachtereizen. Hij las over landen en culturen, prikte spelden op een grote wereldkaart die hij aan de muur had gehangen. Alsof het plekken waren waar hij geweest was. Op een dag, zei hij, op een dag zou hij de wereld in trekken. En dan zette hij cijfertjes bij de spelden. Enen, tweeën en drieën.

In de volgorde van zijn voorkeur. Misschien had hij het als ontdekkingsreiziger beter gedaan?

Maar nu had hij de werkplaats van mijn grootvader. Een erfenis die beheerd moest worden. Een plicht die gedaan moest worden. Trouw ging hij er elke ochtend heen, ook toen mijn grootvader overleden was, en stond daar zij aan zij met zijn leerling in de sombere ruimte. Planken opgestapeld langs de muren, een scherpe geur van terpentijn en wasbenzine. Wij kinderen mochten meestal alleen toekijken vanuit de deuropening. Buiten klonnen witte rozen tegen de donkerbruine houten gevel op. Wanneer de blaadjes op de grond vielen, verzamelden we die om ze in schaal-tjes met water te leggen: we maakten ons eigen parfum, dat we in onze halzen druppelden.

Ik herinner me stapels half afgemaakte tafels en stoelen, slijpstof en zaagsel, gereedschap aan haken aan de muur: beitels, schrobzagen, timmermanskampen, hamers. Alles had zijn vaste plek. Vanaf zijn plaats achter de werkbank kon mijn vader alles overzien. Met zijn potlood achter zijn oor en een dik schort van bruin gebarsten leer. Hij werkte altijd tot het donker werd, 's zomers en 's winters. Vervolgens ging hij naar huis. Naar zijn leunstoel.

Mijn vader. Zijn ziel is nog altijd bij me. Onder de stapel kranten op de stoel die hij gemaakt heeft, met de zitting die mijn moeder geweven heeft. Het enige wat hij wilde was de wereld in trekken. En het enige wat hij deed was sporen nalaten binnen de vier muren van thuis. Monumenten van zijn ambacht: de schommelstoel die hij voor mijn moeder had gemaakt, met de sierlijk versierde onderdelen. De houtdecoraties die hij zorgvuldig met de hand uitsneed. De boekenkast waarin nog altijd een paar van zijn boeken staan. Mijn vader.

Zelfs de kleinste beweging vereist naast fysieke inspanning veel denkwerk. Ze beweegt haar voeten een paar millimeter naar voren en neemt dan een pauze. Legt haar handen op de leuning. Een voor een. Pauze. Ze zet zich schrap. Grijpt de leuning met haar ene hand vast en steunt met de andere op de eettafel. Gaat met haar bovenlichaam heen en weer om vaart te maken. De stoel waarop ze zit heeft een hoge, zachte leuning en de poten staan in plastic voetjes waardoor hij een paar centimeter hoger wordt. Toch duurt het een poos voor ze kan opstaan. Bij de derde poging lukt het. Dan moet ze weer een tijdje stilstaan, het hoofd voorovergebogen en beide handen op tafel, om de duizeligheid weg te laten trekken.

Haar dagelijkse lichaamsbeweging. De wandeling door de twee kamers van haar appartement. Van de keuken door de gang, om de bank in de woonkamer heen en vervolgens bij de vensterbank blijven staan om verlepte blaadjes van de rode begonia te plukken. Dan door naar de slaapkamer en haar schrijfhoekje. Naar de computer die zo belangrijk is geworden. Ze gaat voorzichtig op de stoel zitten, ook deze met plastic voetjes. Hij is zo hoog geworden dat ze haar benen bijna niet onder het bureautje krijgt. Ze klapt haar laptop open. De harddisk zoemt laag en met een bekend geluid als hij tot leven komt. Ze klikt op het Explorer-icoontje op het bureaublad en ziet de Dagens Nyheter als startpagina. Elke dag verwondert

ze zich over het feit dat de hele wereld zich in deze kleine computer bevindt. Dat zij, een vrouw alleen in Stockholm, contact kan leggen met mensen over de hele wereld, mocht ze dat willen. De techniek vult haar dagen. Die maakt het wachten op de dood draaglijker. Elke middag zit ze daar, en soms, als ze de slaap niet kan vatten, ook vroeg in de ochtend en laat op de avond. De vorige thuishulp, Maria, heeft haar geleerd hoe alles werkte. Skype, Facebook, mail. Ze had gezegd dat niemand te oud was om zijn dromen uit te laten komen. Kort daarop zegde Maria op om te gaan studeren.

Ulrika lijkt het niet zoveel te interesseren. Ze heeft het nooit over de computer gehad en zich nooit afgevraagd wat Doris ermee doet. Ze stoft hem alleen maar af in het voorbijgaan, wanneer ze met haar to-do-lijstje in het achterhoofd door de kamer zoekt. Misschien dat ze wel op Facebook zit? De meeste mensen zitten erop, lijkt het. Doris heeft een account, aangemaakt door Maria. En drie vrienden. Maria is er een van. En dan haar achternichtje Jenny in San Francisco, en Jenny's oudste zoon Jack. Af en toe neemt ze een kijkje in hun levens, volgt ze gebeurtenissen en foto's uit een andere wereld. En soms ook in het leven van hun vrienden. Als die een openbaar profiel hebben.

Haar vingers doen het nog steeds. Ze zijn wat langzamer dan vroeger, en soms krijgt ze pijn en moet ze rusten. Ze schrijft om haar herinneringen te ordenen. Om grip te krijgen op het leven dat geweest is. Ze hoopt dat Jenny later alles vindt, als zijzelf dood is. Dat Jenny degene is die het leest en om de foto's moet lachen. Dat zij degene is die alle mooie spullen erft: de meubels, de schilderijen, de handgeschilderde mok. Want dat zal toch allemaal niet zo in een container gegoooid worden? Ze huivert bij de gedachte, legt haar vingers op de toetsen en begint te schrijven om haar gedachten te verzetten. Buiten klommen witte rozen tegen de donkerbruine, houten gevel op, schrijft ze vandaag. Eén zin. Vervolgens stilte, en een reis door een zee van herinneringen.

Het rode adresboek

A. ~~Alm~~, Eric OVERLEDEN

Heb je ooit een echte noodkreet gehoord, Jenny? Een schreeuw die voortkwam uit wanhoop? Een schreeuw die uit de grond van het hart komt, die zich in het kleinste atoom graaft, die niemand onberoerd laat? Ik heb er een paar gehoord, maar ze deden me allemaal denken aan de eerste, de meest huiveringwekkende.

Hij was afkomstig van onze binnenplaats. Daar stond hij. Mijn vader. De schreeuw weerkaatste tussen de stenen muren, terwijl het bloed uit zijn hand gutste en het bevroren gras rood kleurde. Er zat een boor in zijn pols. De schreeuw ebde weg en hij zakte op de grond. Met zijn allen renden we de trappen af naar de binnenplaats, naar hem toe. Mijn moeder knoopte haar schort om zijn pols en hield zijn arm in de lucht. Haar schreeuw was net zo hard als de zijne toen ze om hulp riep. Het gezicht van mijn vader was angstaanjagend wit, zijn lippen waren blauwpaars. Wat daarna gebeurde is vaag. De mannen die hem naar de straat droegen. De auto die hem ophaalde en wegreed. Die ene dorre witte roos aan de struik langs de muur, en de vorst die hem omhelsde. Toen iedereen weg was, zat ik nog op de grond naar die roos te staren. Die roos was een overlever. Ik bad tot God dat mijn vader dezelfde kracht zou hebben.

Er volgden weken van ongerust wachten. Elke dag zagen we hoe mijn moeder onze ontbijtrestjes inpakte, de pap, het brood en de

melk, om vervolgens naar het ziekenhuis te gaan. Vaak kwam ze met een ongeopend pakketje terug.

Op een dag kwam ze terug met over haar mand, die nog altijd vol met eten zat, zijn kleren. Haar ogen waren dik en rood van het huilen. Rood als het vergiftigde bloed van mijn vader.

Alles stond stil. Het leven hield op. Niet alleen voor mijn vader, maar voor ons allemaal. De noodkreet op die ijskoude novembermorgen vormde het brute einde van mijn kindertijd.

Het rode adresboek

S. Serafin, Dominique

De tranen die 's nachts vloeiden waren niet de mijne, maar ze waren zo aanwezig dat ik soms wakker werd met het idee dat ze wel van mij afkomstig waren. Als wij in bed lagen, zat mijn moeder in de keuken in haar schommelstoel. Ik raakte eraan gewend om met haar gesnik in slaap te vallen. Huilend zat ze te naaien; dat gesnik kwam in golven en verplaatste zich door de ruimte via het plafond naar ons, de kinderen. Ze dacht dat wij sliepen, maar dat was niet zo. Als ze haar neus ophaalde en slikte kon ik het snot langs haar neusvleugels horen glijden. Ik voelde haar wanhoop het nu alleen te moeten doen, niet langer veilig in de schaduw van mijn vader te kunnen staan.

Ook ik miste hem. Nooit zou hij meer in zijn stoel zitten, diep verzonken in een boek. Ik zou nooit meer bij hem op schoot kruipen en met hem de wereld in trekken. De knuffels die ik me herinner uit mijn jeugd kreeg ik van mijn vader.

Het waren zware maanden. De pap die we 's ochtends en 's avonds aten werd steeds wateriger. De bessen die we in het bos geplukt en vervolgens gedroogd hadden begonnen op te raken. Op een dag schoot mijn moeder een duif met het geweer van mijn vader. Hij was groot genoeg voor een stoofschotel en voor het eerst sinds het overlijden van mijn vader zaten we allemaal vol, voor het eerst kregen we rode wangen van het eten, voor het eerst lachten we samen. Maar die lach zou snel verstommen.